

1950 – פרשת נירים

מאת: קצין-משפטים אופיר שטיינר, תובע צבאי בפרקליטות לעניינים מבצעיים,

התביעה הצבאית

בשנת 1949, נערכה בחדר האוכל של משלט נירים הצבעה. על הפרק - מה יעלה בגורל הנערה הבדואית שנתפסה באותו הבוקר. שתי אפשרויות הוצגו בפני החיילים: האחת, היא תישלח לעבודות מטבח. השנייה, היא תשמש לסיפוק צרכיהם המיניים. האפשרות השנייה נבחרה ברוב קולות, וכך נולדה פרשה מזעזעת שנדונה בהמשך בבית הדין הצבאי.

רקע עובדתי

בערב שבת, 12 באוגוסט 1949, התאספו בחדר האוכל של משלט נירים חיילי מחלקה 3 בפלוגת רוזנבלום, השייכת לגדוד חבל סדום, לסעודת השבת. בסעודה השתתף גם מפקדם החדש, סג"ם משה. רק ארבעה ימים קודם לכן הגיעה מחלקה 3 למשלט, הסמוך לגבול המצרי. במהלך הארוחה נשא סג"ם משה דברים והזכיר את הנערה הבדואית שנתפסה מוקדם יותר באותו היום. וביקש לערוך הצבעה על מנת להכריע מה יעלה בגורלה - האם תישלח לעבוד במטבח, או שתשמש לסיפוק צרכיהם המיניים של חיילי המשלט. החיילים הצביעו, והאפשרות השנייה נבחרה.

בשעות הבוקר של אותו יום, יצא לסיור כוח של המשלט, בראשות המ"מ. כוח הסיור הבחין בבדואי חמוש, בשניים נוספים ללא נשק, ובנערה צעירה, בשנות העשרה לחייה. את החמוש הרגו החיילים במקום, את האחרים הבריחו בירי לאוויר ואת הנערה עצרו ולקחו חזרה למשלט. המ"מ הורה להכניסה לצריף, הפקיד בפתחו שומר, ולאחר זמן קצר יצא לסיור נוסף. זמן מה לאחר יציאתו, סמל המחלקה הוציאה מהצריף, העמידה בשטח פתוח, הפשיטה ושטף אותה במים וסבון באמצעות צינור. לאחר מכן, הלבישה במכנסיים קצרים ובחולצה והשיבה לצריף, תחת השגחתו של השומר.

זמן קצר לאחר מכן, התאספו מספר חיילים סביב הצריף. הם שכנעו את השומר לאפשר להם להיכנס, ונכנסו לצריף בזה אחר זה למספר דקות. כשהמ"מ חזר מהסיור, הוא שמע כי התרחש דבר מה בנוגע לנערה, ביקש שיביאו אותה אליו, והיא אמרה לו כי "שיחקו בה".

בשעת אחה"צ מאוחרת, הורה המ"מ לאחד החיילים לספר את הנערה. ראשה גולח ונשטף בנפט. לאחר מכן, היא נשטפה תחת צינור לעיניהם של המ"מ וסמל המחלקה ונשלחה בחזרה לצריף. בערב התקיימה הארוחה, בה נערכה "ההצבעה". לאחר הסעודה, הורה המ"מ כי הנערה תובא לאוהל. הוא וסמל המחלקה הסתגרו עמה באוהל, עד שהוצאה ממנו והוחזרה לצריף.

למחרת בבוקר, הורה המ"מ לסמל להוציאה להורג. הסמל לקח את הנערה ושני חיילים בגיפ, בו היו גם נהג וחובש. לאחר שהתרחקו מהמשלט, ירדו שני החיילים והחלו לחפור בחול. כשהנערה הבחינה בכך, החלה לצעוק וברחה בריצה. הסמל ירה לעברה ופגע בה. החובש ירה לעברה מספר כדורים נוספים. לאחר מכן החיילים קברו את גופתה בחול.

למחרת, הגיעו שמועות לאוזנו של המ"פ, סרן רוזנבלום, בנוגע להתרחשויות במשלט. על כן, ביקש מהמ"מ דו"ח שיסביר את שאירע. ביום 15 באוגוסט 1949 נשלח אל המ"פ מברק הנושא את חתימת המ"מ בזו הלשון:

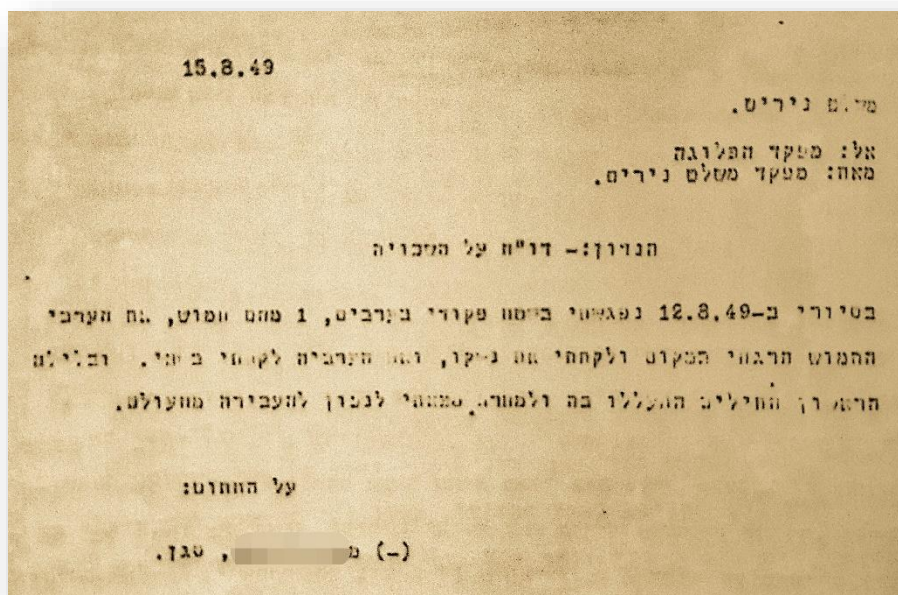
אל: מפקד הפלוגה
מאת: מפקד משלט נירים.

הנדון: דו"ח על השבוייה.

בסיורי ב-12.8.49 נפגשתי בשטח פקודי בערבים, 1 מהם חמוש. את הערבי החמוש הרגתי במקום ולקחתי את נשקו, ואת הערבייה לקחתי בשבי. ובלילה הראשון החיילים התעללו בה ולמחרת מצאתי לנכון להעבירה מהעולם.

על החתום:

משה, סגן

ההליך המשפטי

ביום 19 באוגוסט 1949 עצרו חוקרי מצ"ח את סג"מ משה וסמל המחלקה, סמל מיכאל. בהמשך נעצרו חיילים נוספים.

באותה העת הייתה הפרקליטות הצבאית בשנותיה הראשונות. עם הקמת צה"ל, התקבלה חוקת השיפוט תש"ח כחוק המסדיר את מערכת המשפט בצה"ל. על אף חבלי הלידה של המערכת המשפטית בצה"ל, הייתה זו מערכת פעילה למדי.

סג"מ משה וסמל מיכאל הועמדו לדין בבית הדין הצבאי המיוחד (ערכאה ששימשה באותה העת לשיפוט בעבירות חמורות). כתבי האישום שהוגשו נגדם ייחסו להם עבירת רצח. במקביל הועמדו לדין גם 18 מחיילי המשלט. להם יוחסו עבירות של רשלנות במניעת עבירה, אונס ומעשים מגונים.

סג"ם משה וסמל מיכאל הורשעו ברצח. 18 החיילים הורשעו תחילה כולם ברשלנות במניעת עבירה ואחד הורשע גם באונס. כולם הגישו ערעור.

בית הדין הצבאי העליון הותיר את הרשעותיהם של הקצין והסמל על כנן, וגזר על הקצין 15 שנות מאסר, ועל הסמל 5 שנים. בית הדין הצבאי העליון הותיר את הרשעתם של 17 מבין 18 החיילים על כנן, בפוסקו כי "אין חייל רשאי לעמוד מנגד כשהוא רואה כי עומדים לעשות עבירה... מאת החייל יש לדרוש מידה יותר גדולה של עזרה פעילה נגד עבריינות".

חשיבות הפרשה

הדיון בבתי הדין הצבאיים נערך בדלתיים סגורות, והאירוע עצמו לא פורסם בתקשורת עד לשנת 2005. על כן, אי אפשר לבחון מה היה יחסה של החברה לאירוע. עם זאת, ניתן לשער כי בכירי הצבא, מערכת המשפט הצבאית והממשל הצבאי ראו את האירוע בחומרה. שכן, מעבר להעמדתם של המעורבים לדין והטלת עונשים משמעותיים, היו מי שהביעו מורת רוחם מהפרשה לאורך השנים שחלפו. מפקד הגדוד דאז, יהודה דרכסלר, מסר בראיון מאוחר יותר: "מי שאומר שאז שררו נורמות אחרות מטעה. לא היה ולא נברא. כל בן אדם ששמע על מה שקרה במשלט היה מזועזע. זה לא מקרי, שמיד כשהדברים נודעו הביאו מחלקה אחרת שתחליף את המחלקה, ושלחו את כולם לבית הסוהר. התגובה הייתה מיידית, והנושא הועבר לטיפול המשטרה הצבאית."

דוד בן גוריון כתב ביומנו: "הפרקליט הצבאי הראשי חוטר ישי מוסר על זוועה מחרידה: גדוד בבאר שבע מצאו ערבי וערבייה. הערבי הרגו, על הערבייה דנו 22 איש מה לעשות בה: הוחלט וקויים - רחצה, גזזו שערותיה, אנסוה והרגוה".

מדוע בחרתי בנושא?

חשוב היה לי להראות, כי כבר בתחילת הדרך, אף שצה"ל והמערכת המשפטית שלו היו עדיין בתחילת דרכם, התגובה לאירוע קשה כמו זה הייתה מהירה, החלטית וברורה. הפתיחה המיידית בחקירה, הגשת כתבי האישום החמורים והטלת העונשים המשמעותיים, תוך אמירה כי מחיילי צה"ל מצופה גם מניעתם של פשעים, מעידים על עמידתה האיתנה של מערכת המשפט הצבאית על ערכי הצדק ועל חשיבותה בשמירתם.

להרחבה בנושא, ראו את המקורות הבאים:

- ע/49/50 רב"ט ד' נ' התצ"ר (לא פורסם);
- ע/149/50 סג"ם מ' נגד התצ"ר (לא פורסם);
- צבי ענבר מאזיניים וחרב א (התשס"ה);
- דוד בן גוריון, יומן מלחמה, רשומה מיום 22 באוגוסט 1949;
- אביב לביא, "הוחלט וקויים – רחצה, גזזו שערותיה, אנסוה והרגוה", עיתון "הארץ" מיום 28 באוקטובר 2005; עודכן ביום 27 באפריל 2012: [קישור](https://www.haaretz.co.il/misc/1.920403) - <https://www.haaretz.co.il/misc/1.920403>.